

Crearea Uniunii Sovietice

La 30 decembrie 1922, Rusia a anunțat crearea unui nou stat, Uniunea Sovietică¹⁴⁵. În compoziția ei se regăseau inițial patru republici, după care numărul lor a ajuns la 15, printre ele numărându-se și Georgia. Încă din 1921, Rusia sovietizată controla deja majoritatea teritoriilor fostului Imperiu Rus, cu excepția unei mari părți a Poloniei, a statelor baltice, a Finlandei și a Moldovei.

Din cauza crizei economice postrevoluționare și postbelice, în primii ani ai loviturii bolșevice Lenin a fost nevoit să facă concesii și a permis proprietatea privată. Această măsură a fost numită NEP („новая экономическая политика”)¹⁴⁶ și a durat însă numai până în anul 1927, când în Partidul Comunist s-a încheiat lupta pentru putere. În această confruntare, I.V. Stalin, de origini georgiene, i-a învins pe rivalii săi, conduși de Lev Troțki, și a devenit singurul conducător al țării. El a instituit un sistem totalitar¹⁴⁷, care mai poate fi privit și ca un regim despotico-represiv, adjudecându-și controlul absolut asupra tuturor domeniilor vieții publice. Treptat, Stalin a instaurat și propriul cult al personalității, propaganda sovietică laudându-l neconținut și promovând în rândul oamenilor impresia că el este un lider infailibil și de neînlocuit.

La sfârșitul anilor 1920, Stalin a stabilit un plan de dezvoltare a Uniunii Sovietice, numit oficial „planul de construire a socialismului”. Acesta avea drept scop consolidarea puterii sovietice, industrializarea și colectivizarea țării. Pentru a-i stimula și încuraja pe lucrătorii sovietici, Partidul Comunist a susținut un sistem de întrecere socialistă, în cadrul căruia fiecare individ sau întreprindere concura pentru punerea în aplicare a planului aprobat, încercând să-l depășească.

¹⁴⁵ Denumirea completă era Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (n. ed.).

¹⁴⁶ Noua Politică Economică (n. ed.).

¹⁴⁷ Termenul „totalitarism” a fost folosit de politicianul italian liberal Giovanni Amendola pentru a descrie fascismul italian. Mai târziu, acest termen implică Uniunea Sovietică și Germania nazistă.

Dat fiind că statul sovietic nu dispunea de resurse financiare suficiente, Stalin a făcut un pas radical și a stabilit un plan de colectivizare a agriculturii. În conformitate cu acesta, țărani erau nevoiți să adere la colhoz cu aproape toate bunurile mobile și imobile, ceea ce ar fi trebuit să aibă ca rezultat, potrivit scopului declarat de stat, egalitatea economică și socială. În realitate însă, țărani au fost înrobiți din nou și li s-au luat toate resursele, acestea fiind cheltuite pentru construirea și echiparea unităților de producție industriale cu cele mai noi echipamente tehnologice existente pe piața externă. În acest sens, exporturile de grâu au reprezentat o sursă majoră de valută străină. Totodată, populația mai înstărită și din categoria de mijloc a fost deposedată cu forța de terenuri, de utilajele agricole, de efectivele de animale și de celelalte proprietăți și bunuri, toate aceste resurse ajungând să fie încorporate în ferme colective, în timp ce o mare parte a proprietarilor a fost exilată în Siberia sau în Kazahstan. La fel ca în restul URSS, în Georgia numărul de persoane nevinovate reprimite în timpul colectivizării a fost foarte mare¹⁴⁸.

Pentru a-și consolida puterea și a distruge orice formă de opoziție la adresa regimului pe care îl instaurase, Stalin s-a folosit de pretextul asasinării în anul 1934 a unuia dintre liderii Uniunii Sovietice, Serghei Kirov, pentru a declanșa represiunile în masă împotriva „agenților imperialismului și a elementelor contrarevoluționare”. Între 1936–1938, o mare parte din elita partidului din perioada lui Lenin a fost judecată și executată și ea¹⁴⁹. Astfel, represiunea i-a vizat și i-a atins pe toți aceia care gândeau diferit sau nu erau de acord cu politica partidului, care de fapt era stabilită de liderul său, I.V. Stalin. Pe această cale, într-o formă sau alta, milioane de oameni au fost îndepărtați din viața publică, fiindu-le anulată totodată și cea privată, și au fost obligați să lucreze în condiții extreme, fără a fi remunerați, în lagărele de muncă¹⁵⁰ din Siberia și Kazahstan, unde erau exploatați la cele mai dificile lucrări forestiere și de extracție (metale feroase, neferoase, aur, diamante, cărbune).

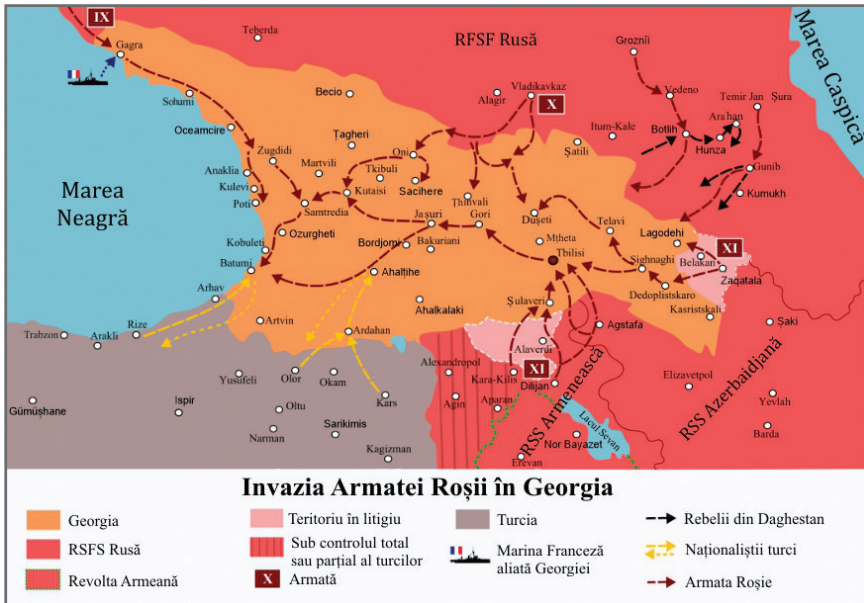
¹⁴⁸ Situația generată de colectivizare a fost atât de gravă în Ucraina, încât populația de aici s-a confruntat cu o foamete teribilă (Holodomor) care a generat un număr uriaș de victime. Astfel, potrivit diferitelor estimări, între anii 1932–1933, au murit trei-patru milioane de oameni, înregistrându-se inclusiv cazuri de canibalism.

¹⁴⁹ În istoriografie perioada este cunoscută sub numele de Marea Epurare, Marea Teroare sau Ejovșcina, după numele conducătorului NKVD, Nikolai Ejov (n. ed.).

¹⁵⁰ Acestea mai erau denumite și GULAG, termenul referindu-se la diviziunea principală a taberelor de muncă și a coloniilor corecționale, precum și la organismul de administrare a acestora. Numele GULAG este cunoscut ca parte a sistemului punitiv sovietic în care prizonierii erau obligați să efectueze diverse munci grele.

Represiunea sovietică a afectat în Georgia mii de oameni, procesul fiind coordonat aici de Lavrenti Beria¹⁵¹. Peste tot în Uniunea Sovietică, și implicit în Georgia, toate autoritățile legislative și executive (începând cu cele mai înalte) acționau sub conducerea Partidului Comunist, care deținea monopolul absolut în ceea ce privește definirea politicii externe și interne a statului. Alegerile organului legislativ suprem și ale autorităților locale sovietice aveau numai un caracter formal, întrucât singurul partid care participa la alegeri era Partidul Comunist, toți alegătorii fiind nevoiți astfel să voteze pentru comuniști.

O privire sintetică asupra acestor evoluții dramatice arată că perioada anilor 1920–1930 reprezintă intervalul în care a fost construit sistemul politic sovietic, proces în cadrul căruia și Georgia a fost transformată într-o parte integrantă a acestui sistem. Totodată, independența celor 15 republici incluse în Uniunea Sovietică nu a fost decât o ficțiune, în mod real ele fiind conduse de Moscova prin intermediul Partidului Comunist.

Invadarea Georgiei de către Armata Roșie.

¹⁵¹ Lavrenti Pavlovici Beria a fost șeful OGPU din Georgia, apoi ministru de interne al URSS și șeful NKVD, din 1938 (n. ed.).

Revolta din 1924

Pierderea statalității georgiene și instaurarea regimului sovietic de opresiune au atras aproape concomitent și declanșarea luptei de rezistență a georgienilor împotriva ocupantului. Astfel, în vara anului 1921, provincia Svaneti s-a răzvrătit. În ciuda câtorva succese inițiale răzlețe, în final rebelii au fost învinși de către armata sovietică, după care au început represaliile.

Puțin mai târziu, în anul 1922, a fost creat „Comitetul Independenței din Georgia”, în cadrul căruia s-au coalizat toate marile partide politice georgiene. Cu această ocazie a fost creat și un comandament militar. Din rândul formațiunilor de rezistență antisovietică, s-a evidențiat gruparea georgiană rebelă „Jurământul de Credință”, condusă de colonelul Kakuța Cioloqașvili, care a acționat în estul Georgiei.

Așadar, începând cu anul 1922 georgienii se pregăteau pentru o rebeliune amplă, stabilind ca moment pentru declanșarea efectivă a ostilităților data de 17 august 1924. Guvernul sovietic a fost informat însă despre planurile rebelilor și a declarat legea marțială în Tbilisi. În acest context, Conform deciziei „Comitetului Independenței”, data începerii revoltei în toate regiunile Georgiei a fost amânată pentru 29 august 1924, la ora 2 dimineața. Cu toate acestea la Ciatura discursurile au început cu 24 de ore mai înainte, pe 28 august, însemnând o lovitură puternică pentru ceea ce ar fi trebuit să fie o coordonare eficientă a acțiunilor de revoltă. Astfel, în ciuda caracterului relativ public al planurilor de revoltă, acestea nu se fundamentau pe o evaluare reală a situației, motiv pentru care nici insurecția proiectată nu a beneficiat de o reală coordonare și sincronizare. În situația dată, deși guvernul sovietic aflase deja totul despre planurile rebelilor, totuși, nu a încercat să contracareze demonstrațiile, încercând să evite o represiune în masă pentru a nu stârni și mai mult revolta. El va prefera să-i aresteze pe membrii Comitetului de Independență și ulterior să-i execute. Astfel, suspjecții au fost executați fără să fie anchetați sau au fost exilați în Gulag. În ciuda înfrângerii, revolta din august 1924 a avut o mare importanță pentru întărirea spiritului național georgian.

Georgienii în cel de-Al Doilea Război Mondial

Peste 700 000 de militari georgieni au fost trimiși pe front în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar circa 300 000 dintre aceștia nu s-au mai întors niciodată acasă. Pe lângă aceștia, războiul a făcut și numeroase alte

victime din rândul civililor. Pentru o țară a cărei populație era de aproximativ 3,5 milioane de locuitori, aceasta a însemnat o adevărată catastrofă demografică. Imediat după începerea războiului, economia Georgiei a fost reprofilată către industria de război. Fabricile au început să producă arme, a crescut extracția cărbunelui și a manganului, materii prime necesare pentru susținerea industriei militare. În paralel, odată început războiul, sovieticii au creat unități militare naționale, inclusiv georgiene, acestea evidențiindu-se prin eroismul lor. În acest sens, luptele de la Kerchi, din Crimeea, din mai-iulie 1942, au fost foarte grele pentru diviziile georgiene, circa 70 000 de georgieni pierzându-și viața numai pe acest front.

Tot astfel, în august 1942, când germanii au ajuns în apropierea munților Caucazului, georgienii s-au remarcat prin rezistența îndârjită pe care au opus-o acestora în bătăliile cu un caracter preponderent defensiv. Operațiunile militare din Caucaz au fost coordonate de comandantul Armatei a 46-a, generalul Constantine Leselidze. Pe de altă parte, georgienii au participat activ și la luptele de gherilă din Uniunea Sovietică, dar și din Europa. Așa s-a remarcat Pore Mosulișvili, considerat erou național în Italia, luptător împotriva fascismului.

Însă dincolo de planul militar, elita politică georgiană aflată în exil avea o perspectivă neunitară asupra războiului. În timp ce social-democrații nu erau de acord să sprijine o alianță cu Germania, național-democrații credeau într-o asemenea alianță, întrucât priveau eventualitatea unei înfrângeri a Uniunii Sovietice de către Germania ca fiind singura șansă pentru eliberarea Georgiei. Trebuie spus totuși că optimismul acestora din urmă în legătură cu o posibilă alianță cu Germania era unul relativ exagerat, deoarece Germania nu avea elaborată la acel moment vreo politică specială în privința Georgiei.

Circumscriș idealului de recuperare a independenței naționale, o parte dintre emigranții și prizonierii de război georgieni se vor organiza până la urmă în unități militare (purtând numele unor personalități de marcă din istoria georgienilor, precum „David Ziditorul”, „Șota Rustaveli”, „Tamar” etc.) și vor lupta alături de armata germană. Câteva dintre aceste formațiuni armate au luptat în 1942 în bătăliile de la marginea Caucazului. În acest sens, în a doua jumătate a anului 1941, serviciile secrete militare ale Germaniei naziste (Abwehr) înființaseră două unități georgiene „Tamara I” și „Tamara II”, care vreme de câteva luni au fost staționate și în România. Prima unitate a fost încartiruită la Iași, iar cealaltă, care fusese instruită în Carpați, era dislocată la București.

Liderul neoficial al unității „Tamara II” a fost colonelul Armatei Republicii Democratice Georgia, Solomon Zaldastanișvili (1891–1941). El a luptat împotriva bolșevicilor și a fost unul dintre participanții activi la revolta din 1924. După înfrângerea mișcării de rezistență a trăit în exil, în Franța. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Zaldastanișvili a petrecut câteva luni în România. A murit în decembrie 1941 la București. A fost îngropat în orașul Brașov, în Cimitirul Eroilor din Primul și din cel de-Al Doilea Război Mondial. Întrucât piatra de mormânt a fost pierdută, locul de înmormântare a fost identificat din fotografiile care s-au păstrat. La 26 mai 2021 Ambasada Georgiei în România a organizat evenimentul de dezvelire a pietrei funerare a lui Solomon Zaldastanișvili.

9 martie 1956

La 5 martie 1953, a murit Iosif V. Stalin. Între succesorii săi a început imediat lupta pentru putere. Dintre aceștia, cel care va reuși să se impună drept următorul conducător al Uniunii Sovietice a fost Nikita Hrușciov. Astfel, URSS intra într-o nouă perioadă istorică, în care s-a încercat o liberalizare a vieții social-politice, motiv pentru care această perioadă mai este cunoscută și sub numele de „Dezghetuț Hrușciov”.

În acest sens, în februarie 1956, în timpul Congresului al XX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Nikita Hrușciov a condamnat în mod oficial „cultul personalității și teroarea în masă” care fuseseră impuse de Stalin. Din cauza originilor georgiene ale lui I.V. Stalin, criticile lui Hrușciov la adresa acestuia au fost însoțite și de insulte adresate națiunii georgiene. Atitudinea lui Hrușciov față de georgieni, coroborată și cu faptul că ani de zile propaganda stalinistă în Georgia asociase cultul personalității lui Stalin cu dragostea georgienilor față de patria lor, a stârnit furia populației georgiene. Aceasta s-a concretizat într-o amplă mișcare de protest în Georgia, care a început pe 5 martie 1956, ziua celei de a treia comemorări a morții dictatorului, și avea să atragă pe 9 martie intervenția armatei împotriva protestatarilor. Revolta georgienilor a fost reprimată în mod sângeros, în urma intervenției armatei fiind ucise mai mult de 150 de persoane.

Intervenția brutală a Moscovei împotriva georgienilor a avut ca scop descurajarea izbucnirii altor revolte similare pe teritoriul Uniunii Sovietice, astfel încât să nu se răspândească o amplă mișcare de protest împotriva procesului de destalinizare, proces care implica inclusiv o epurare a fidelilor fostului conducător din aparatul de stat. În acest sens, pedepsirea severă a

Georgiei ar fi trebuit să constituie un exemplu pentru alte republici sovietice în care Stalin mai avea încă numeroși susținători.

Chiar dacă demonstrații georgieni solicitaseră reabilitarea lui Stalin, mișcarea lor de protest a fost în primul rând o reacție la insultarea sentimentelor lor naționale și nu neapărat la poziția lui Hrușciov strict față de Stalin. În fapt, această mișcare a fost prima reizbucnire reală a naționalismului georgian după revolta din 1924. În cadrul acesteia se auzise pentru prima dată sloganul privitor la independența și separarea Georgiei de Uniunea Sovietică.

14 aprilie 1978

În anul 1977, în URSS a fost adoptată o nouă Constituție și, pe cale de consecință, în anul următor a început și dezbateră despre proiectul constituției Georgiei sovietice. Potrivit ideologilor, procesul de formare a „omului sovietic” fusese deja finalizat, iar principala limbă de comunicare era rusa. Această situație, conform acelorași ideologi, trebuia să fie reflectată ca atare și în legislație. Prin urmare, proiectul constituției a abolit un articol care acorda limbii georgiene statutul de limbă de stat. Măsura a declanșat proteste în rândul tinerilor, în principal printre studenți. Astfel, în aprilie 1978 au început din nou ample demonstrații în Tbilisi, ceea ce era de neconceput de către autoritatea sovietică. Pe 14 aprilie, demonstrații au mutat protestul de la Universitatea de Stat din Tbilisi în fața Palatului Guvernului, unde avea loc sesiunea Consiliului Suprem. Liderul Partidului Comunist Sovietic din Georgia, Eduard Șevarnadze, a reușit în ultimul moment să ajungă la un acord cu Kremlinul, iar statutul limbii georgiene a rămas neschimbat. Doi ani mai târziu, 14 aprilie a fost declarată Ziua limbii georgiene, care de atunci este sărbătorită la această dată în fiecare an.

9 aprilie 1989

După 1986, în Uniunea Sovietică, Partidul Comunist începea implementarea unor ample reforme care vor fi cunoscute sub denumirea de „perestroika”¹⁵².

¹⁵² *Perestroika* (din lb. rusă — *restructurare*) este numele noii ideologii și a reformelor implementate de puterea sovietică în anii 1980, vizând importante schimbări în politică și în economie. A fost introdusă de liderul sovietic Mihail Gorbaciov, secretarul PCUSB, începând cu martie 1985 (n. ed.).

Printre altele, acestea vizau și libertatea de expresie, și atenuarea cenzurii sovietice. Astfel, au fost create organizații informale, conduse în principal de disidenți¹⁵³ (inclusiv de eroul național georgian Merab Kostava, care a devenit un simbol al mișcării naționale).

În Georgia, prima organizație de acest tip a fost „Societatea Ilia Ceavceavadze”, înființată în decembrie 1987. Scopul principal al acesteia era lupta pentru libertatea Georgiei. Ulterior, din rândurile acestei grupări s-au format mai multe partide politice. Începând cu 1988, partidele politice naționaliste au început să organizeze mitinguri antisovietice. Principala lor solicitare consta în eliminarea interdicției privind retragerea țării din URSS¹⁵⁴.

Astfel, la 4 aprilie 1989, pe bulevardul Rustaveli din Tbilisi a început o demonstrație georgiană de amploare, provocată de situația creată de mișcările separatiste din Abhazia. Acestea solicitau guvernului Uniunii Sovietice să recunoască desprinderea Abhaziei de Georgia și să-i acorde un statut de autonomie extinsă. Solicitarea separatiștilor abhazi se fundamenta pe un document antigeorgian pe care îl redactaseră la data de 18 martie falsificând istoria, intitulat „Scrisoarea din Lihni”, și prin care era negată orice apropiere istorică dintre georgieni și abhazi și, mai mult, georgienii erau acuzați că dintotdeauna îi persecutaseră pe abhazi.

Ca reacție la revendicările separatiștilor abhazi, demonstrații georgieni adunați la Tbilisi pe 4 aprilie solicitau anularea autonomiei Abhaziei și restabilirea independenței Georgiei. Amploarea manifestațiilor și revendicările mișcării naționale georgiene erau de natură a amenința integritatea teritorială a URSS. În consecință, pe 9 aprilie 1989 trupele armatei sovietice detașate în Georgia au intervenit în forță împotriva protestatarilor, pe care i-au bătut cu bastoane, lopeți și i-au atacat cu gaze otrăvitoare. Au fost ucise

¹⁵³ În timpul Războiului Rece, acest termen a fost folosit pentru a desemna o categorie de persoane care nu erau de acord cu opiniile politice ale ideologiei dominante. De regulă, formele de luptă ale disidenților erau pașnice, aceștia exprimându-și în mod deschis opiniile. Din cauza monopolului mediatic exercitat de regimurile totalitare, pentru a-și face cunoscute opiniile politice, de cele mai multe ori disidenții erau nevoiți să recurgă la artificii literar-artistice și să și le exprime prin intermediul operelor literare.

¹⁵⁴ Conform legilor Uniunii Sovietice, în mod formal, un timp a fost prevăzută și posibilitatea republicii de a se retrage din Uniune, dacă ar fi dorit acest lucru. Începând cu anii 1980, în timpul creșterii mișcărilor naționale, când prăbușirea URSS a devenit reală, autoritățile au limitat dreptul de a părăsi Uniunea, ceea ce a dus la proteste.

atunci 19 persoane, mai târziu au decedat încă două. Peste două mii de persoane au fost otrăvite. După 9 aprilie însă lupta georgienilor pentru independența națională nu a fost stopată ci, din contră, s-a intensificat.

*Dimineața zilei de 9 aprilie 1989
(Arhiva Națională a Georgiei)*

Prăbușirea Uniunii Sovietice

În 1964, la vârful conducerii URSS avea loc o schimbare, Nikita Hrușciiov fiind înlocuit cu Leonid Brejnev. Perioada care a urmat acestui moment din istoria Uniunii Sovietice mai este cunoscută și ca „perioada de stagnare brejneviană” („застой”), caracterizându-se printr-o situație generală de impas economic. „Perioada stagnării” avea să dureze până la venirea la putere a lui Mihail Gorbaciov, în 1985. Economia URSS, bazată pe petrol, cherestea și alte materii prime, se confrunta deja cu o criză puternică la acea vreme. Agricultură și industria funcționau ineficient, iar statul sovietic își cheltuise cea mai mare parte a resurselor în cursa pentru înarmare, producând și cumpărând arme. În același timp, pe fondul degradării economice a crescut considerabil și corupția. Fundalul tuturor acestor chestiuni negative însă îl constituia poate cea mai importantă problemă, respectiv războiul

declanșat de URSS în anul 1979 în Afganistan, a cărui susținerea a secătuit practic de resurse imperiul sovietic. Într-un asemenea context dificil, popularitatea ideologiei comuniste s-a prăbușit în mod ireversibil, iar mișcările naționale din republicile aflate în componența URSS, dar și din statele aliate acesteia, au început să ia amploare tot mai mare și să manifeste puternice tendințe centrifuge în raport cu Moscova.

Din cauza tuturor acestor probleme cu caracter sistemic, Gorbaciov a fost forțat să impună noi reforme. Politicile interne astfel adoptate au fost prezentate sub denumirea de „perestroika” (restructurare, reconstrucție) și „glasnost”¹⁵⁵. Cu toate acestea, prăbușirea URSS devenise ireversibilă, iar simpla încercare de a aplica politici cu caracter reformator nu avea cum să dea roade. Declinul se accentua tot mai mult, iar recursul la amenințarea cu forța armată de care dispunea URSS rămăsese singurul atu pe care Moscova îl mai avea la îndemână în încercarea de a prezerva integritatea uniunii. Astfel, în acea perioadă au fost amorțate o serie de „bombe cu ceas” prin stimularea și exploatarea anumitor tensiuni interetnice care justificau dislocarea de contingente militare sub pretextul stabilizării situației. Cazuri elocvente în acest sens sunt, spre exemplu, cele din Caucazul de Sud și Republica Moldova, unde și astăzi mai sunt nerezolvate așa-numitele „conflicte înghețate” din Nagorno-Karabah, Abhazia, Țhinvali (Osetia de Sud) și Transnistria.

Unul dintre rezultatele „perestroikăi” a fost acela de a permite un sistem multipartinic, urmat de alegeri libere organizate în republicile din componența URSS. Rezultatul acestui demers a fost spectaculos, însă nu a ajutat din perspectiva dezideratului de consolidare a uniunii, ci, din contră, a avut exact efectul opus, întrucât Partidul Comunist a suferit în alegeri înfrângeri pe scară largă, iar partidele favorabile independenței republicilor-satelit au câștigat. În felul acesta, tendințele centrifuge nu numai că nu au fost stopate, dar ele s-au accentuat.

Așadar, zilele Uniunii Sovietice erau numărate. Lituania, Letonia și Estonia au primit dreptul de a părăsi Uniunea Sovietică¹⁵⁶ în septembrie 1991. În luna decembrie a aceluiași an, URSS s-a dezintegrat în 15 state independente, eveniment care a pus capăt perioadei istorice denumite Războiul Rece.

¹⁵⁵ *Glasnost* (deschidere) — proces de transparență în viața publică sovietică introdus în paralel cu *perestroika*.

¹⁵⁶ Uniunea Sovietică a ocupat în anul 1940 cele trei țări baltice, dar Statele Unite nu au recunoscut niciodată această situație în mod oficial. Sprijinul SUA a fost unul consistent pentru ieșirea acestor state din Uniunea Sovietică.